Erityisasiantuntija Janne Pitkänen

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNALLE

ASIA: KAA 9/2021 vp Uhanalaisten lajien metsästys kiellettävä metsästyslaissa

Suomen metsästyslain 38 §:n antaa kattavat toimivaltuudet maa- ja metsätalousministeriön asetuksella kieltää tai rajoittaa metsästystä enintään 3 vuoden määräajaksi. Nämä toimivaltuudet ja niiden käyttö esimerkiksi metsähanhen ja metsäkanalintujen metsästyksen säätelyssä ovat Euroopassa malliesimerkki ajantasaiseen riistatietoon perustusvasta, kannanvaihteluihin sopeutuvasta, nykyaikaisesta metsästyksen säätelystä. Sitä vastoin kansalaisaloitteen esitys automaattisesta metsästyksen kiellosta erilaisten uhanalaisuusluokitusten perusteella johtaisi joustamattomiin, 10 vuoden metsästyskieltoihin, mikä olisi jopa itse Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n ohjeiden mukaan asiaton käytäntö. Maa- ja metsätalousministeriö ei kannata kansalaisaloitteen hyväksymistä.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että taantuvien lajien kantojen kääntämiseksi jälleen kasvuun tarvitaan:

• Laaja-alaisia elinympäristöjen hoitotoimenpiteitä suojelualueiden ulkopuolella, joita on tällä hallituskaudella käynnistetty SOTKA-hankkeen ja HELMI-ohjelman avulla.

• Metsästyksen kestävyyden varmistamiseksi tarvittaessa myös metsästyksen rajoittamista määräajaksi kokonaan tai osittain; sekä

• MMM:n ja YM:n hallinnonalojen kesken yhteistyötä myös luonnonsuojelualueverkoston hoitamiseksi entistä paremmin.

Maa- ja metsätalousministeriö ei kannata kansalaisaloitteen hyväksymistä seuraavista syistä:

1. **IUCN omat ohjeet kieltävät uhanalaisuusluokituksen automaattisen linkityksen lainsäädäntöön**

   Kansainvälisen luonnonsuojeluliitto IUCN omat ohjeet kieltävät lajin uhanalaisuusarvioinnin automaattisen kytkemisen lainsäädännölliseen toimeen:

   Automaattisen lainsäädännöllisen muutoksen kytkeminen siihen, että laji lisätään uhanalaisten lajien listalle on katsottava epäasialliseksi IUCN:n uhanalaisuusarvioinnin käytöksi.-- Esimerkiksi lain säätäminen siten, että kaikkien uhanalaisiksi listattujen lajien kauppa olisi kielletty. Hyvin säännelty kauppa voi vaikuttaa positiivisesti joidenkin uhanalaisten lajien suojeluun ja se voi olla tärkeä ihmisten elinkeinojen näkökulmasta. Samalla tavoin automaattinen uhanalaiseksi listattujen lajien sisällyttäminen lainsäädäntöön,-- ilman että uhanalaisuuden syitä ja muita vaikuttavia tekijöitä on harkittu, --esimerkiksi kansainvälisen kauppakiellon säätäminen, vaikka kansainvälinen kauppa ei uhkaisi lajia.

"--following inappropriate uses of IUCN Red list are recognized in the field of International/national/subnational legislation and policy as well as in the international agreements:

Automatically linking a legislative response to the inclusion of a species in a particular Red List category -- e.g., enacting national law banning all trade of any species that is listed as threatened. Well-regulated trade can contribute positively to the conservation of some threatened species, and may be essential for human livelihoods.

Automatically including threatened species on lists without considering underlying cause of the threat and other relevant factors -- e.g., including a threatened species on a CITES appendix even when it is not threatened by international trade

Lähde: GUIDELINES FOR APPROPRIATE USES OF RED LIST DATA https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/Rep-2009-007.pdf

2. Alun perin uhanalaisuusarvioinnin tarkoituksena on ollut lajien maailmanlaajuisen sukupuuttoon häviämisen riskin arviointi, mutta ei suojelutarpeen arviointi.

Mitä pienemmille maantieteellisille alueille arviointeja nykyään tehdään: esim. EU, Itämeri, Suomi, maakunta jne. maapallon mittakaavassa pienemmät alueet, sitä useammin esim. lisääntymiskykyisten yksilöiden määrän kriteeri täyttyy esimerkiksi luontaisen levinneisyysalueensa reuna-alueella elävien tiheydeltään harvojen kantojen/osakantojen kohdalla.

3. Arvioinnissa asiantuntijatulkinnan merkitys on suuri

Arvioinnissa joudutaan soveltamaan maailmanlaajuisia kaikilla eliölajeille kehitettyjä yhteisiä kriteerejä, joten siksi arvioinnissa tarvitaan runsaasti lajikohtaisten ekologisten erityispiirteiden soveltamista arvioinnissa. On periaatteessa 5 erilaista kriteeriä päätyä uhanalaisuusluokkaan, mutta mitä niistä kulloinkin käytetään, on arvioitsijoiden harkinnassa.

Aineistot eivät ole avoimesti saatavilla, mitä aineistoja luokitusten perusteena käytetään.

Arviointiryhmällä on mahdollisuus oman harkintansa perusteella korottaa tai alentaa uhanalaisuusluokkaa. Lähihistoriassa esimerkiksi Venäjän puolella elävien suurpetokantojen mahdollinen Suomen kantojen sukupuuttoon häviämisen vaaraa vähentävä vaikutus on ollut asiantuntijoiden muuttuvien tulkintojen kohteena.

Varoittava esimerkki vuoden 2010 arviosta:

Vuonna 2000: karhu ja ilves eivät olleet uhanalaisia, vaan silmälläpidettäviä.

Vuonna 2010: asiantuntijat muuttivat tulkintaa ja arvioivat ne **uhanalaisiksi**, vaikka ilveskanta oli edellisen arvioinnin jälkeen lähes 3-kertaistunut (855->2300) ja karhukantakin 2-kertaistunut (850->1844):

"Muuttunut tulkinta koski esimerkiksi suurpetoja. Niiden luokitusta on aiemmin laskettu sillä perusteella, että naapurimaissa elävien populaatioiden ja sieltä tulevan muuttoliikkeen katsottiin alentavan lajien häviämisriskiä Suomessa. Tähän ei katsottu löytyvän nykytiedon valossa enää perusteita, joten suurpetojen uhanalaisuusluokkia ei enää alennettu, vaan ne ovat suoraan kriteerien mukaiset."

Vuonna 2015 tehtiin tavallista 10-vuotisjaksosta poikkeava väliarvio nisäkkäille ja linnuille:

*”Karhun (Ursus arctos) geneettisissä uusissa tutkimuksissa (Kopatz ym. 2014, Hagen ym. 2015, Kojola ja Heikkinen 2015) on käynyt ilmi, että Suomen karhukanta on saanut tuntuvaa täydennystä itärajan takaa. Sen vuoksi lisääntymiskykyisten yksilöiden perusteella annettua luokkaa vaarantunut (VU) alennettiin **silmälläpidettäväksi (NT)**.”*

*”Myös ilveskanta on runsastunut arvioinnissa käytetyn tarkastelujakson (ilveksellä 15 v) aikana moninkertaiseksi (Luonnonvarakeskus 2015b) eikä yksilömäärä täytä enää uhanalaisuuden kriteerejä. Nykyisen kannan arvioidaan olevan noin 3000 yksilöä, josta on lisääntymiskykyisiä arvioilta 1 200–1 400 yksilöä. Luokkaa muutettiin runsastuneen kannan vuoksi vaarantuneesta (VU) **silmälläpidettäväksi (NT)**. Suomen ilvekset ovat osa suomalais-venäläistä kantaa ja kannantiheys on samalla tasolla rajan molemmin puolin. Suomen kanta ei saa vahvistusta rajan yli, joten **yhteisellä kannalla ei ole vaikutusta uhanalaisuusluokkaan**.”*

Vuonna 2019 muutettiin lisäksi laskentatapaa:

*”Punaiselta listalta nyt poistuneista lajeista ilveksen luokkaa lievennettiin kertaalleen jo vuonna 2015. Lisäksi tässä arvioinnissa tarkennettiin lisääntymiskykyisten yksilöiden laskentatapaa eli mukaan laskettiin kaikki yli yhden vuoden ikäiset potentiaalisesti lisääntymiskykyiset yksilöt, ei ainoastaan lisääntyviä yksilöitä. Lajin luokkaa muutettiin silmälläpidettävästä (NT) **elinvoimaiseksi (LC)** ja luokan muutoksen pääsyyksi katsottiin lajin tilassa tapahtunut aito muutos. Ilveskanta kasvoi pitkään, mutta uusimman tiedon mukaan (Holmala ym. 2018) kasvu tasaantui vuonna 2014, ja sen jälkeen kantaa on pienennetty metsästyksellä 20 %. Silti laji on edelleen selvästi elinvoimainen.”*

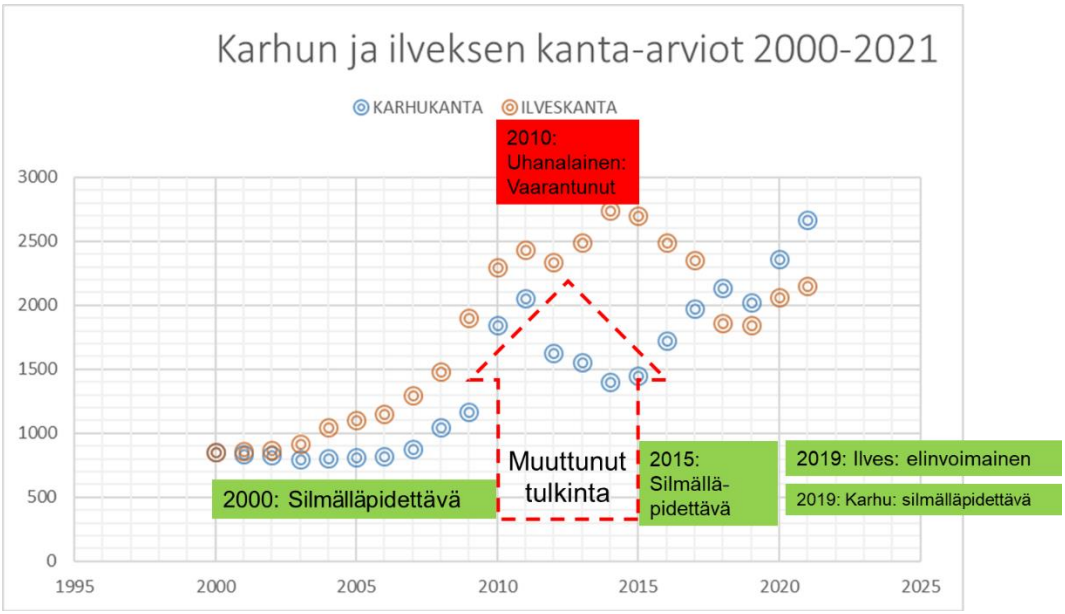

Kuva 1. Vuoden 2010 uhanalaisuusarvioinnissa asiantuntijat muuttivat Venäjän ilvesten ja karhujen vaikutuksen tulkintaa ja arvioivat Suomen karhukannan ja ilveskannan uhanalaisiksi, vaikka Suomen ilveskanta oli edellisen arvioinnin jälkeen lähes 3-kertaistunut (855->2300) ja karhukantakin 2-kertaistunut (850->1844).

Arvioinnit laatii mm. epävirallinen lintutyöryhmä, jonka arvioinnissa käyttämiin perusteisiin ja mahdollisiin aineistoihin MMM:n tai riistakeskuksen asiantuntijoilla ei ole pääsyä. Epäviralli-

nen ryhmä ei ole avoin MMM:n tai riistakeskuksen asiantuntijoille, eikä sen käyttämät aineistot ole avoimesti saatavilla, joten arvioinnin asianmukaisuutta ja puolueettomuutta ei pystytä varmistamaan.

Käytännössä kansalaisaloitteen hyväksyminen tarkoittaisi tällä hetkellä metsästyslailla ja sen nojalla valtioneuvostolle ja ministeriölle metsästyksen kielloista annetulla toimivallalla tapahtuvan päätöksenteon ulkoistamista kokonaan demokraattisen päätöksenteon ulkopuolelle.

4. Arvioinnissa on toisinaan vaikea erottaa luontaisia kannanvaihteluita lajin uhanalaisuuden laukaisevasta vähenemisestä

Esimerkiksi luontaisesti syklisesti yli 30 % vaihtelevien riistalajit uhkaavat joutua sattumalta luokitelluksi uhanalaisiksi. Varoittava esimerkki: pyy arvioitiin 2019 uhanalaiseksi: vaarantunut. Sen jälkeen kanta elpyi 4 vuotta peräkkäin takaisin keskimääräiselle tasolle. Riistakolmiolaskennat 2021: Luke: *”Varsinkin pyyllä, kannat ovat viime neljän vuoden tapaan jatkaneet kasvuaan lähes koko maassa. Keskimäärin tiheys on kasvanut jopa 32 % viime vuodesta, ollen nyt monin paikoin lähellä pitkäaikaista keskiarvoaan.”*

Kuva 2. Pyy julistettiin uhanalaiseksi vuoden 2019 keväällä, perustuen vuoden 2018 laskentatulokseen päättyvään kehitystrendiin (aikuisten parien määrä), joka taas oli laskentahistorian pohjavuosien 2016-2017 jäljiltä vielä alhaalla, vaikka pyykanta nousi merkittävästi jo vuoden 2018 laskennoissa. Erinomainen poikastuotto kesällä 2018 ei kuitenkaan vielä nostanut arvioinnissa käytettävää *aikuisten parien määrää*. Vuodesta 2018 lähtien pyykanta on vahvistunut neljä vuotta peräkkäin, aivan syklisen luontaisen kannanvaihtelun mukaan, takaisin keskimääräiselle tasolle.

5. EU:n tai muun Suomen ulkopuolisen alueen luokituksen mukaan seuraava metsästyskielto johtaisi myös Suomessa runsaslukuisten ja/tai elinvoimaisten riistalajien metsästyskieltoon: mm. teeri, itämerennorppa

Kansalaisaloitteen esittämä ”automaattinen” metsästyskielto johtaisi välittömästi mm. yleisten metsäkanalintujen teeren, pyyn sekä edelleen Ylä-Lapissa elinvoimaisen riekon metsästyksen kieltoon.

6. Vaihtelevien riistakantojen metsästyspainetta voidaan säädellä joustavammin vuosittaisilla MMM:n asetuksilla

Suomen metsästyslain 38 §:n antaa kattavat toimivaltuudet ministeriön asetuksella kieltää tai rajoittaa metsästystä enintään 3 vuoden määräajaksi. Nämä toimivaltuudet ja niiden käyttö esimerkiksi metsähanhen ja metsäkanalintujen metsästyksen säätelyssä ovat Euroopassa malliesimerkki ajantasaiseen riistatietoon perustusvasta, kannanvaihteluihin sopeutuvasta, nykyaikaisesta metsästyksen säätelystä.

Metsästyslaki 38 § (10.7.2017/504)

Metsästyksen rajoittaminen

Jos riistaeläinlajin kanta heikkenee pysyvästi tai tilapäisesti lajin esiintymisalueella tai osalla esiintymisaluetta, voidaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella kyseisen riistaeläinlajin metsästystä rajoittaa tai se voidaan kieltää kokonaan. Riistaeläinlajin metsästystä voidaan rajoittaa tai se voidaan kieltää myös, jos tavoiteltava riistaeläinlajin leviäminen tai metsästyksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää. Metsästyksen rajoittaminen voi tarkoittaa myös velvoitetta merkitä saalis tunnistemerkillä.

Rajoitus tai kielto voi olla voimassa korkeintaan kolme vuotta. Jos riistaeläinlajin kanta voimistuu elinvoimaiseksi, rajoitus tai kielto tulee kumota ennen määräajan päättymistä.

Rajoitus tai kielto voi olla:

1) alueellinen;

2) ajallinen;

3) saaliseläimen sukupuolta koskeva;

4) metsästäjäkohtainen saaliskiintiö; tai

5) pyyntivälinettä tai pyyntimenetelmää koskeva.

Rajoituksesta, kiellosta tai tunnistemerkistä säädetään tarkemmin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Maa- ja metsätalousministeriön on kuultava ennen asetuksen antamista niitä riistanhoitoyhdistyksiä, joiden toiminta-aluetta rajoitus tai kielto koskee.

Metsäkanalintujen (metso, teeri, pyy, riekko) metsästysaikoja pituutta säädellään joka vuosi heinä-elokuussa tehtävien riistakolmiolaskentojen perusteella annettavalla MMM:n asetuksella.

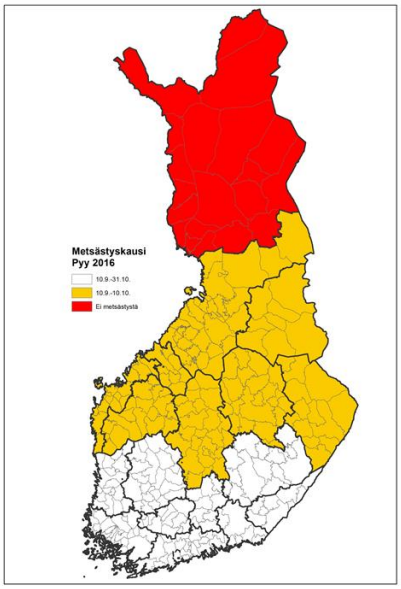

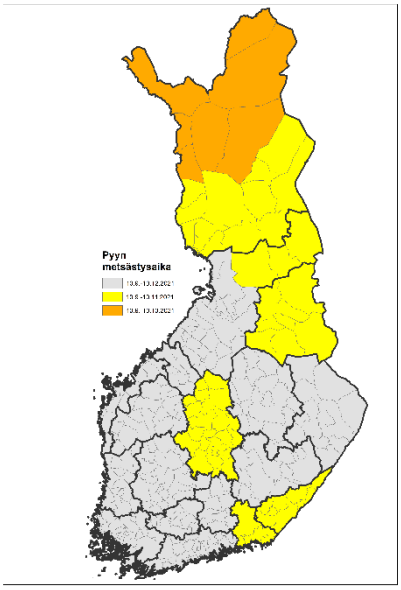

Kuva 3. Esimerkiksi pyyn metsästys kiellettiin kokonaan vuonna 2016 Lapissa, jossa kanta oli heikko (kuva vas.). Syksyllä 2021 metsästysaikaa lyhennettiin mm. Pohjois-Suomessa. (kuva oik.)

Esimerkkinä riekko

Riekon metsästyksen kieltäminen kansalaisaloitteen mukaisesti koko maassa sen vuoksi, että se on arvioitu uhanalaiseksi, olisi täysin tarpeetonta metsästyksen rajoittamista.

Ylä-Lapissa riekkokanta on paljon tiheämpi, eikä ole taantunut. Siellä sitä voidaan metsästää kestävästi. Ylä-Lapin kanakoira-avusteinen linjalaskennan aineiston pitkäaikainen keskiarvo vuosilta 2008–2020 on noin 7,5 riekkoa/km2. Vuonna 2021 kanta oli lähellä keskimääräistä tasoa.

Riekkokanta on kuitenkin taantunut pitkään keskisessä Suomessa, Kainuussa ja myös Pohjois-Pohjanmaalla, mm. soiden ojituksen ja ilmastonmuutoksen vuoksi.

Riekon metsästys on ollut kokonaan kielletty MMM:n vuosittaisilla asetuksilla vuodesta 2011 lähtien Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnissa. Myös Kainuussa, osassa Pohjois-Pohjanmaata ja Etelä-Lappia metsästys on kielletty viime vuosina. Metsästysaikaa myös lyhennetty 1 kuukauteen, pl. Ylä-Lapissa.

Riistakolmiolaskenta 2021: Luke: *”--Myös riekko jatkaa maltillista kannankasvua Lapissa, Kainuussa ja Oulussa, eli niillä boreaalisen metsän alueilla, joissa kanta on tiheimmillään. Etelämpänä, siellä, missä lajia vielä esiintyy laskettavaksi asti, kanta taantui hieman tai pysyi vakaana edelliseen vuoteen verrattuna.”*

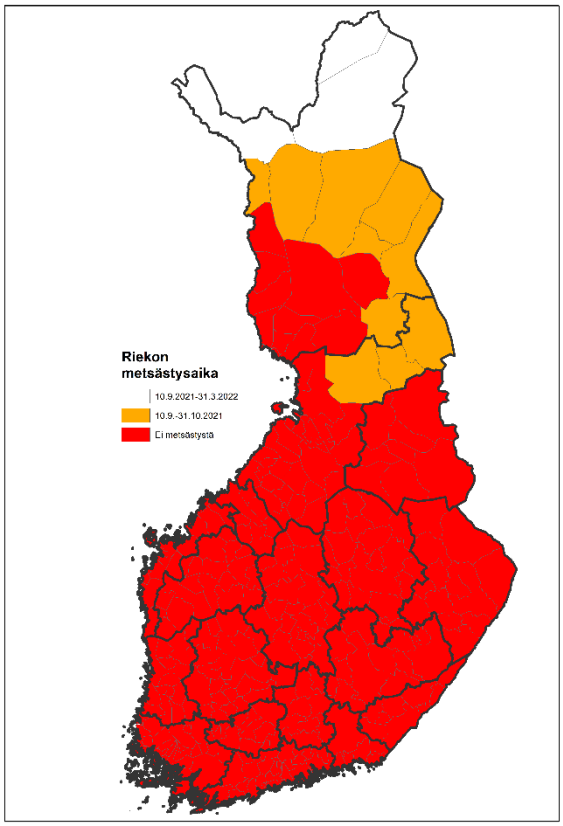

Kuva 4. Kartta riekon metsästyskieltoalueesta (punainen väri) ja lyhennetty metsästysaika alueesta osassa Lappia ja Koillismaalla (oranssi väri) metsästysvuonna 2021-2022

Kuluvana metsästysvuonna voimassaolleet MMM:n asetukset:

Metsästys kielletty kokonaan 3 vuoden määräajaksi:

MMM:n asetus punasotkan metsästyksen kieltämisestä metsästysvuosina 2021–2024 (594/2021) https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210594

MMM:n asetus tukkakoskelon metsästyksen kieltämisestä metsästysvuosina 2021–2024 (595/2021) https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210595

Metsästys kielletty osittain (osassa maata / metsästysaika lyhennetty / metsästäjäkohtaisia saaliskiintiöitä / kielletty pyyntimenetelmä ravintohoukutin / haahkan syysmetsästys kielletty):

MMM:n asetus metsähanhen metsästyksen kieltämisestä metsästysvuonna 2021–2022 (593/2021) https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210593

MMM:n asetus allin metsästyksen kieltämisestä metsästysvuosina 2021–2024 (592/2021) https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210592

MMM:n asetus metson, teeren, pyyn ja riekon metsästyksen kieltämisestä metsästysvuonna 2021–2022 (808/2021) https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210808

MMM:n asetus merihanhen metsästyksen kieltämisestä metsästysvuosina 2020–2023 (531/2020)
https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200531

MMM:n asetus haahkan metsästyksen rajoittamisesta (613/2019)
https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190613